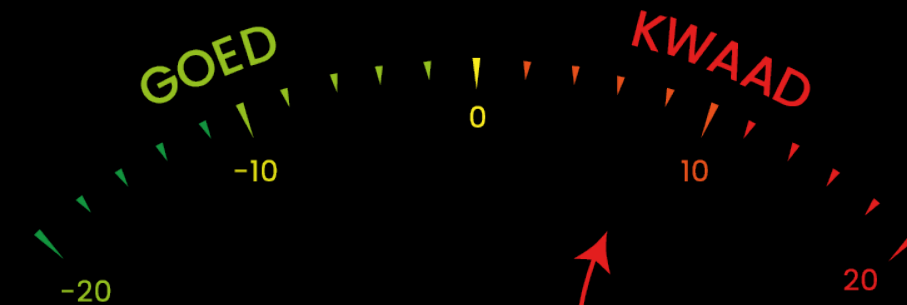

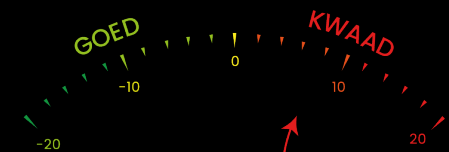
DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

Christophe Busch

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

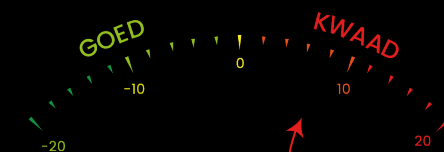

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

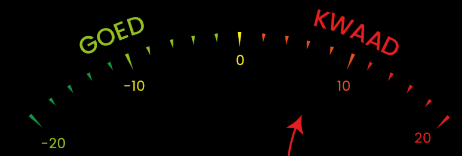

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

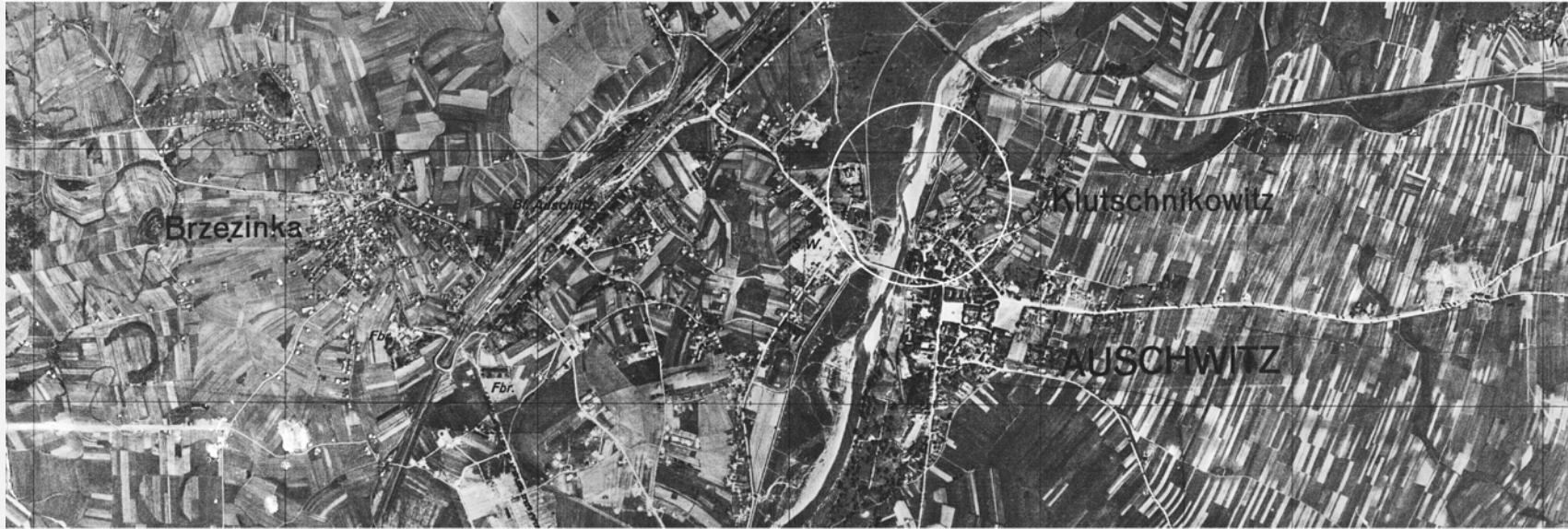
DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

Auschwitz en omgeving in 1940. (Archiwum Państwowe w Krakowie)

Auschwitz en omgeving in Juni 1944.

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

Mit dem Kommandanten H-Stubaj. Baer

Auschwitz 21. 6. 1944.

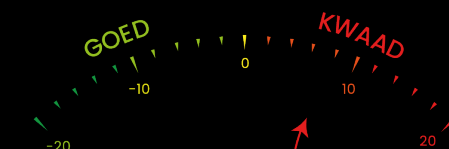
GOED
-20 -10 0 10 20
KWAAD

DE
DUIVEL
IN ELK
VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

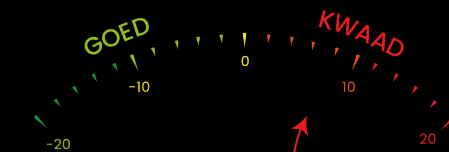

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

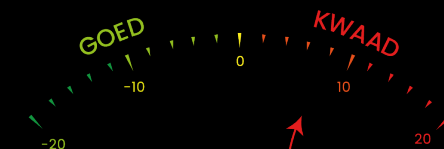

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

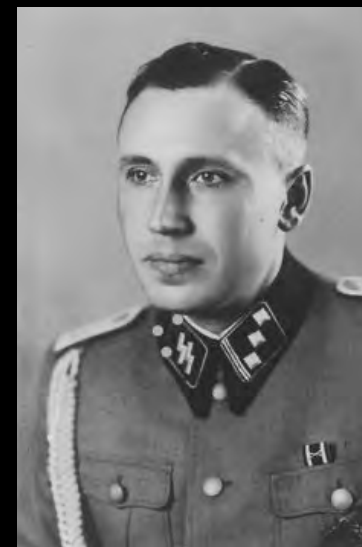

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

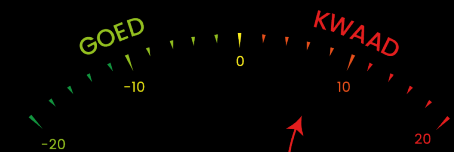

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

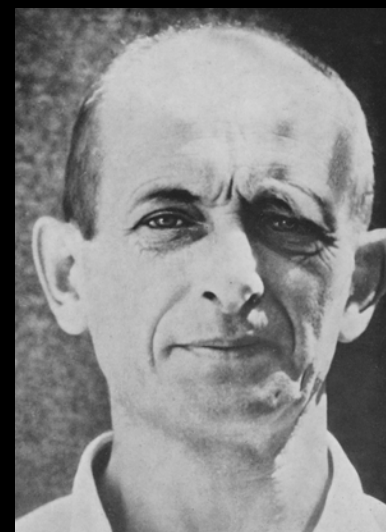
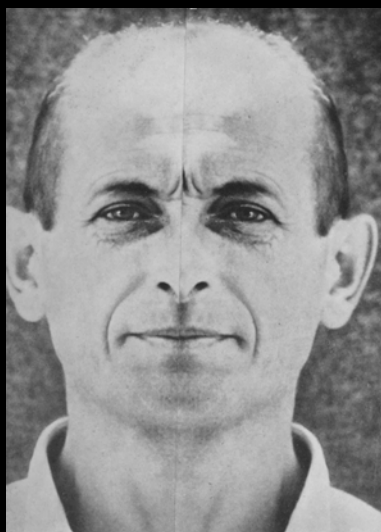
GOED -10 0 KWAAD 10 20

DE
DUIVEL
IN ELK
VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

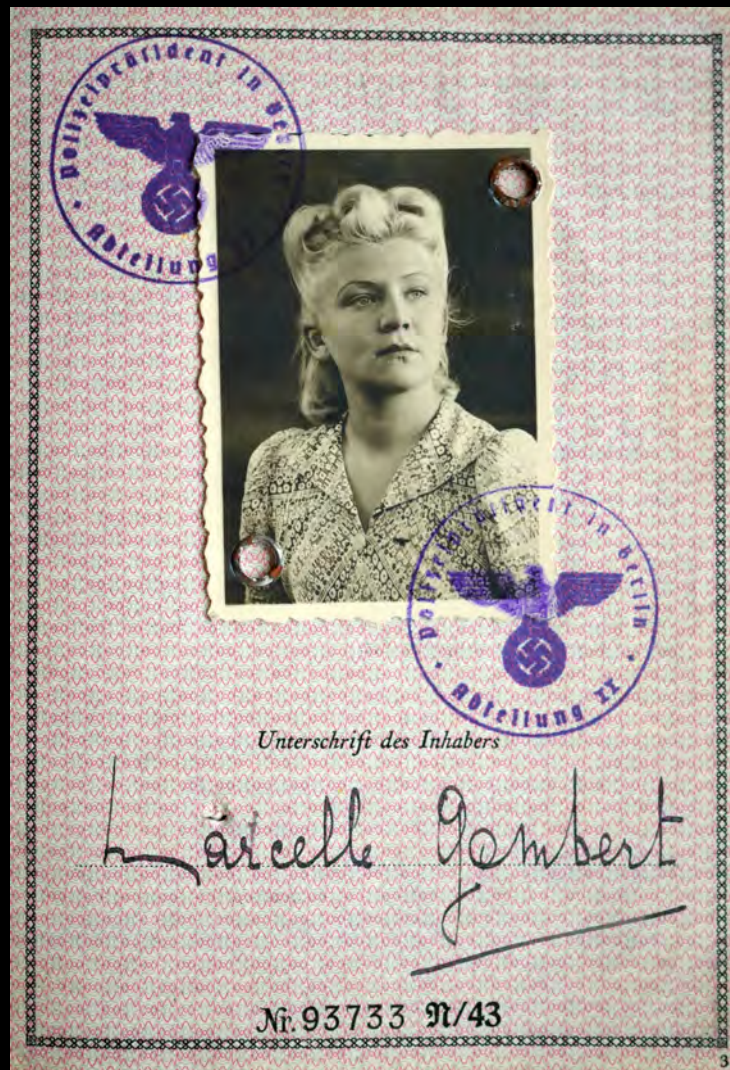
GOED
-20 -10 0 10 20
KWAAD

DE
DUIVEL
IN ELK
VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

GOED
-20 -10 0 10 20
KWAAD

DE
DUIVEL
IN ELK
VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

Extrait de Jugement

Le Conseil de Guerre d'YPRES, première chambre française, séant à Ypres, par jugement rendu le premier avril 1900 quarante-six contradictoirement, actuellement coulé en force de chose jugée, a condamné:

GOMBEIR MARCELLE,

ménagère, née à Poperinge, le 22 mars 1921, domiciliée à Poperinge, rue de Cassel, n° 7-9, du chef de:

- A) Etant Belge, porté les armes contre la Belgique ou ses alliés en qualité de membre SS aufseherin aux camps de concentration de Ravenbruck, Neu-Brandenbourg et autres entre octobre 1944 et mai 1945.
- B) Méchamment servi la politique de l'ennemi entre mai 1940 et le 29 janvier 1943;
- C) Sciemment servi la politique de l'ennemi entre le 28 janvier 1943 et le 1 mai 1945

Par connexité: -

- D) coups avec simple incapacité de travail personnel, entre septembre 1944 et mai 1945;
- E) coups et blessures volontaires à différentes prisonnières politiques entre fin septembre 1944 et mai 1945;
- F) coups et blessures volontaires avec maladie ou incapacité de travail personnel, entre septembre 1944 et mai 1945.
- G) comme complice, sciemment dénonciation à l'ennemi entre le 28 janvier 1943 en mai 1945.

aux travaux forcés à perpétuité.

A déclaré la condamnée déchue des titres, grades, fonctions, emplois et offices publics dont elle aurait pu être revêtue.

A ordonné la publicité par extrait du présent jugement au moyen d'affichage, en vertu de l'article 18 du code pénal.

A constaté que par application de l'article 2, 1° de l'A.L. du 6 mai 1944 mod. par l'art. 10 de l'A.L. du 19 septembre 1945 et par application de l'art. 2 de l'A.L. du 19 septembre 1945 la condamnée est de plein droit frappée à perpétuité de l'interdiction des droits énumérés à l'article 123 sexties du code pénal.

A condamné la prévenue aux frais du procès évalués en tout, jusqu'ores à 18,741 francs.
Pour extrait conforme, délivré à Monsieur l'Auditeur Militaire à Bruges aux fins d'affichage.

Bruges, le 20 septembre 1947.
Le greffier adjoint,
A. ANTHONE.

GOED
-20 -10 0 10 20
KWAAD

DE
DUIVEL
IN ELK
VAN ONS

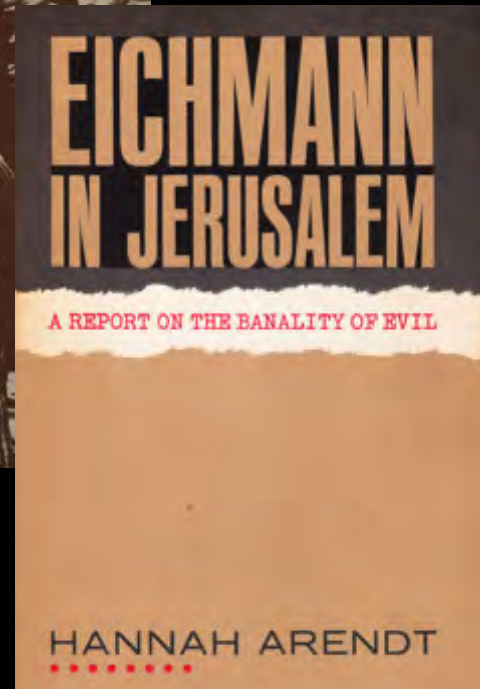
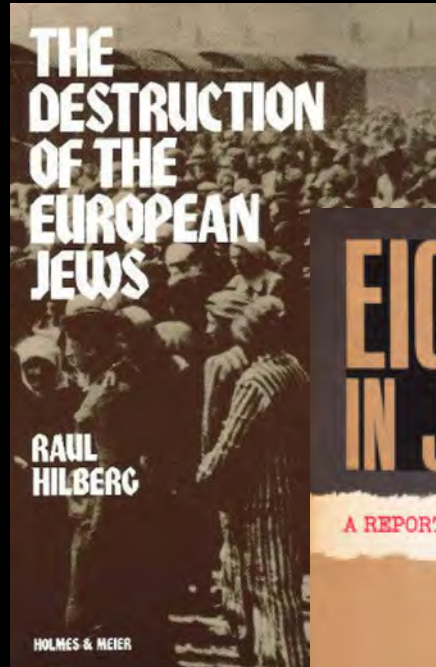

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

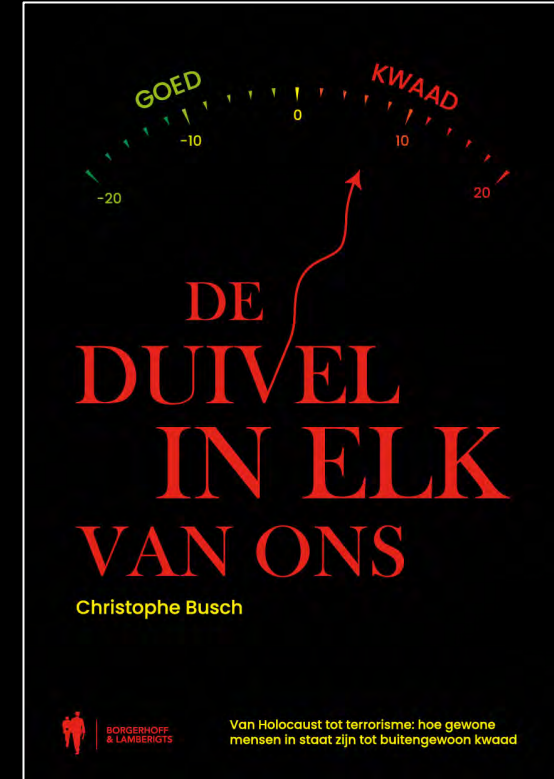
Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

Kwaad als demoniteit

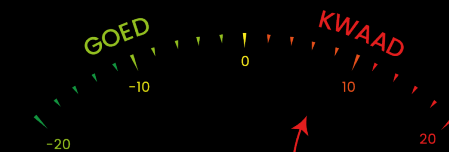

Kwaad als banaliteit

Kwaad als complexiteit

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

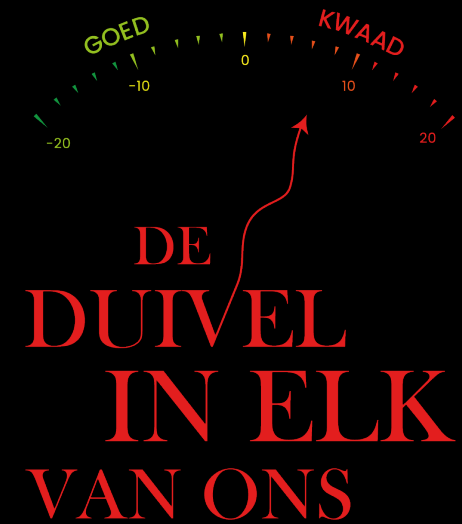
BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

'De bij velen bestaande beperktheid van hun eigen gezichtskring, hun onvermogen tot het zelfstandig en naar eigen critisch [sic] inzicht verwerken van waarnemingen, het zich niet kunnen verdiepen in de logische consequenties van gepropageerde opvattingen en daden, zijn echter geen verschijnselen, die voor de nazi's en hun volgelingen specifiek zijn. Zij zijn ook niet specifiek voor deze tijd, indien wij bedenken hoelang het geloof aan heksen en het bezeten zijn door de boze geest hebben standgehouden. Het is steeds in de maatschappij slechts een kleine groep geweest, die zich op grond van eigen denkactiviteit durft te verzetten tegen algemeen geldende normen en opvattingen.

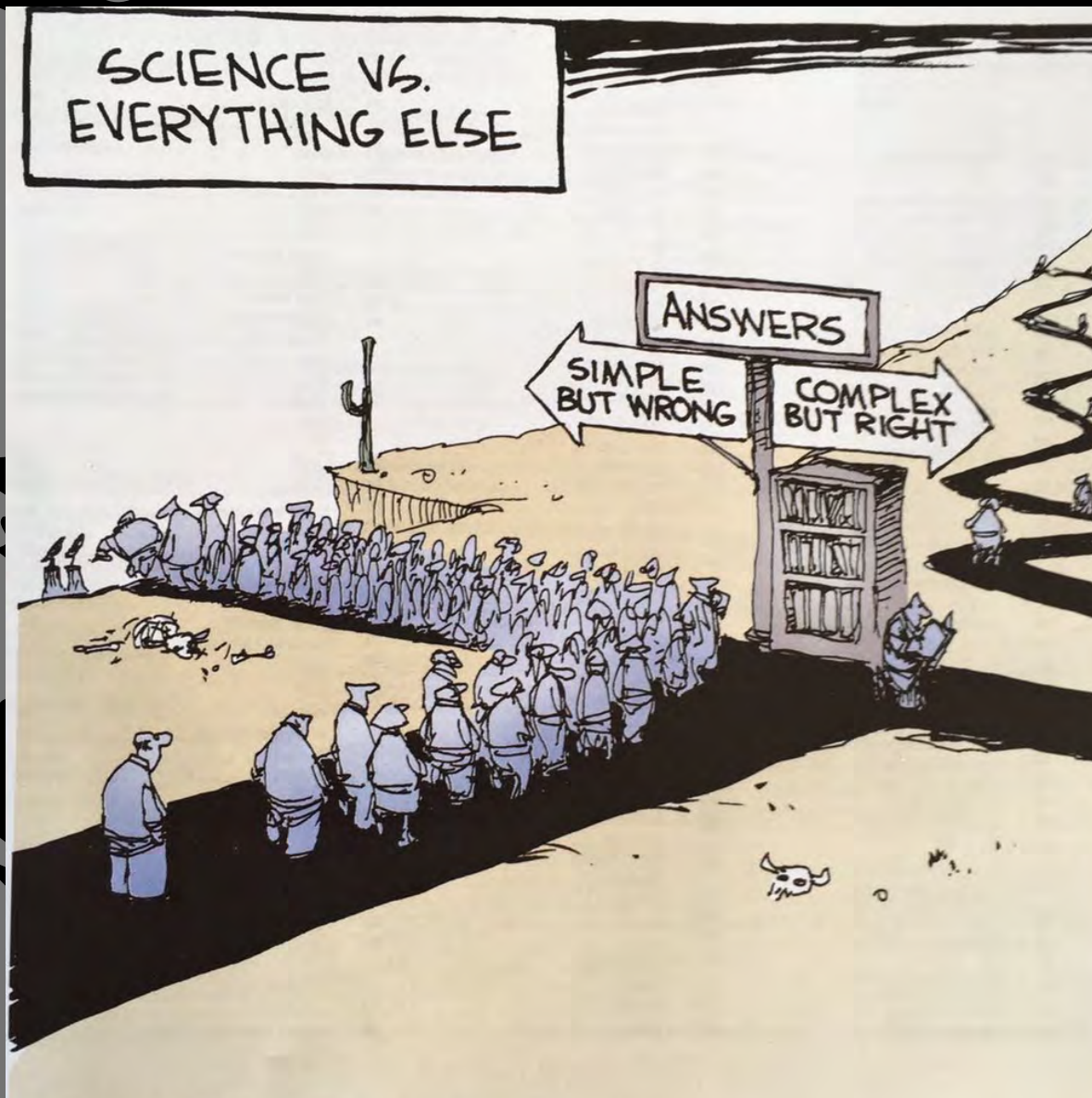
Wij vergeten zo gauw in onze tijd van technisch onbegrensd kunnen, van exact-rationeel denken, dat onze geest voor alle vormen van bijgeloof (het getal 13!) en irrationeel denken nog zo gevoelig is. Wolkenkrabbers zijn het symbool van ons technisch kunnen, maar irrationeel denken en bijgeloof namen in onze tijd bij de leer der nazi's met hun rassentheorie en 'Blut und Boden'-mythen een vorm aan, die wij niet voor mogelijk zouden hebben gehouden, indien wij het niet zelf hadden beleefd. Zij vormde het noodzakelijke gif voor een politiek, die slechts op het doen uitleven der laagste drifts- en machtsinstincten van de mens was gebaseerd.'

Uit: Dr. Ph.M. van der Heijden, *Nazi-mentaliteit en geestelijke volksgezondheid* (1949)

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

Wicked problems!

- *Collectief geweld*
- *Revolutie*
- *Financiële crisis*
- *Desinformatie*
- *Pandemie*
- *Klimaatverandering*
- *Migratiedynamieken*
- *Globalisering*
- *Radicalisering & polarisatie*
- ...

GOED
-20 -10 0 10 20
KWAAD

DE
DUIVEL
IN ELK
VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

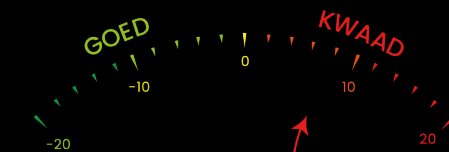
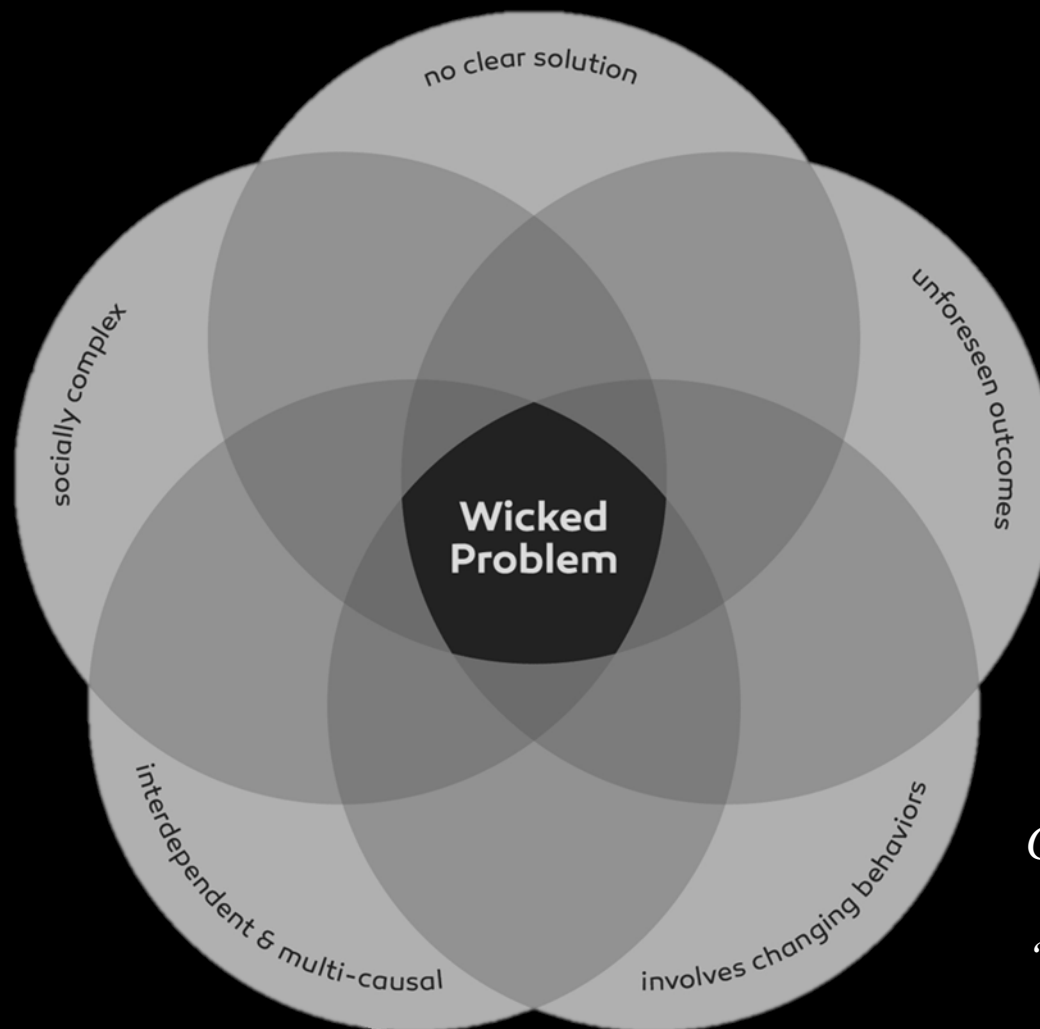
Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

Oorzakelijkheid. $A \Rightarrow B$

Binaire verklaring modellen

Integratieve modellen

*Van daders naar processen
van daderschap*

**DE
DUIVEL
IN ELK
VAN ONS**

Complexiteit van collectief geweld

“Alles ist Wechselwirkung” – interactie

$\Rightarrow$ Samenspel van (f)actoren

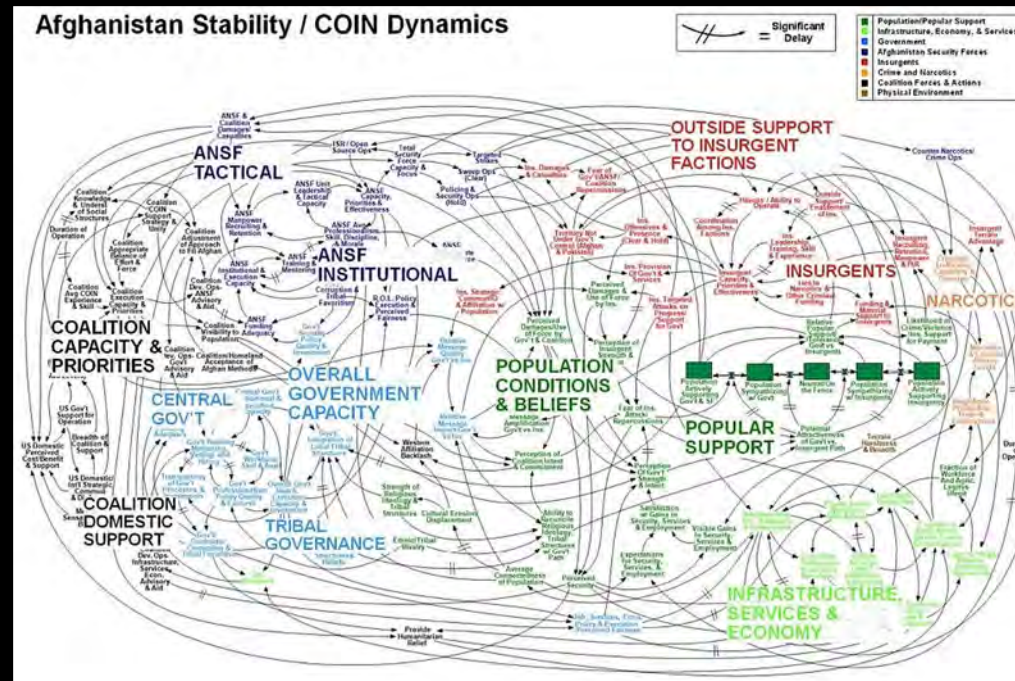

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

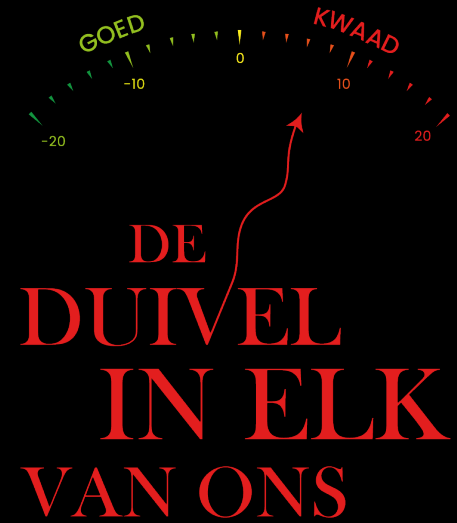
Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

Gecompliceerd
(Lineair: oorzaak – gevolg)

Complex
(Circulair: feedback cycli)

DE
DUIVEL
IN ELK
VAN ONS

**BORGERHOFF
& LAMBERIGTS**

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

EVOLUTIE VERKLARINGSMODELLEN:

Weg van monocausaal denken die binaire kijk bestendigt

Naar **procesmatige** benadering die rekening houdt met
verschillende (f)actoren en hun **complexe interactie** (samen spel)

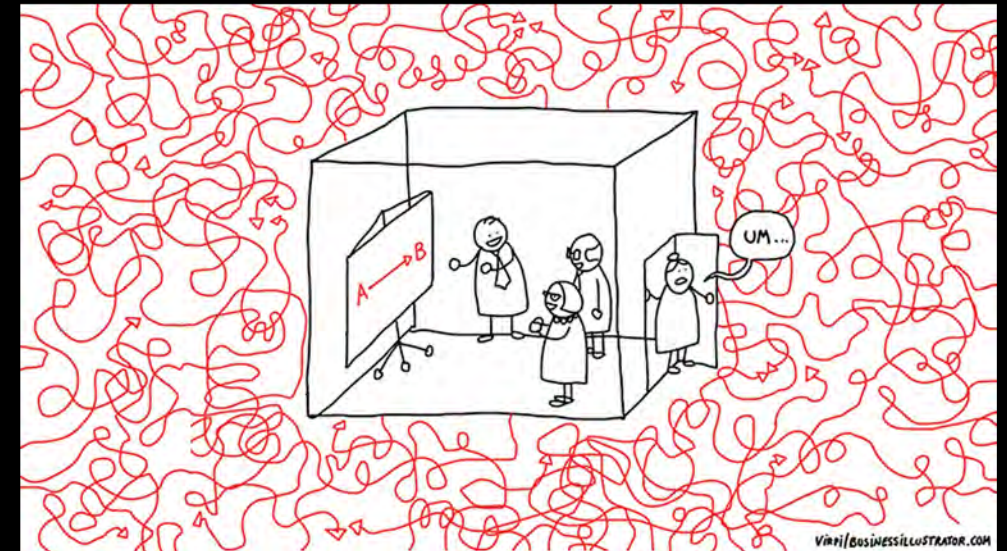
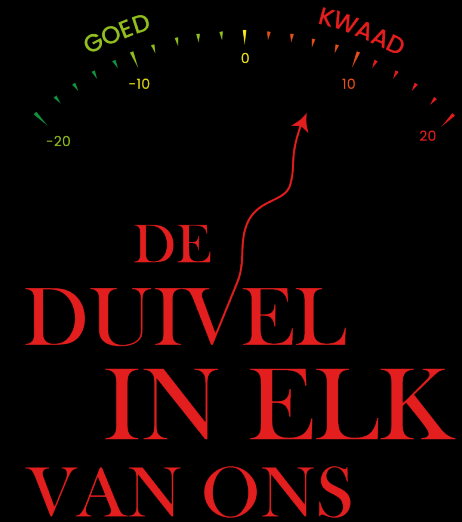
Oorzaken & **oorzaken van de oorzaken**

Etiologie is **complex** waarbij (f)actoren op micro-meso-macro niveau meespelen om individuen, groepen en gehele samenlevingen te mobiliseren in een bepaald denk-en handelingskader

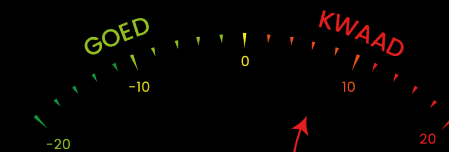
Verschillende ontwikkelingspaden zijn mogelijk
(**patronen & gebeurtenissen**)

“Alles ist Wechselwirkung” (Humboldt)

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

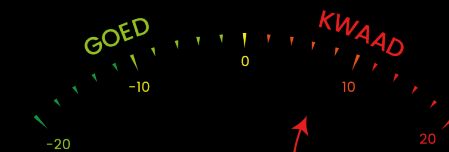

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

“Collectief geweld bestaat niet uit een vaste terugkerende set van ingrediënten, goed schudden en je hebt je genocide. Neen, niet de ingrediënten staan centraal, wel de interacties of wisselwerking tussen unieke combinaties van ingrediënten. Twee, drie, vier (eigenlijk oneindig veel meer) zaken komen samen in een continu proces van wederzijdse beïnvloeding en scheppen zo bepaalde paden en knooppunten die steeds grijzer worden richting de acceptatie en uiteindelijk de uitvoering van het geweld.”

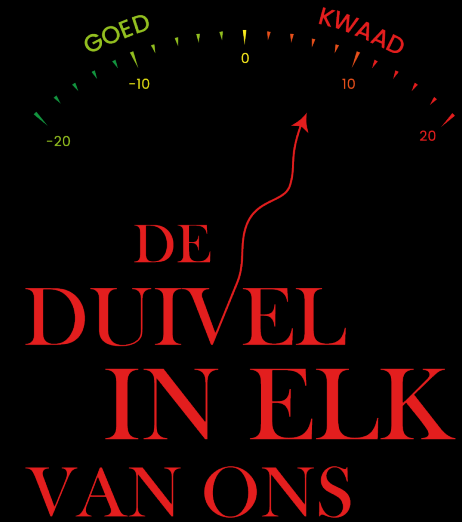
BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

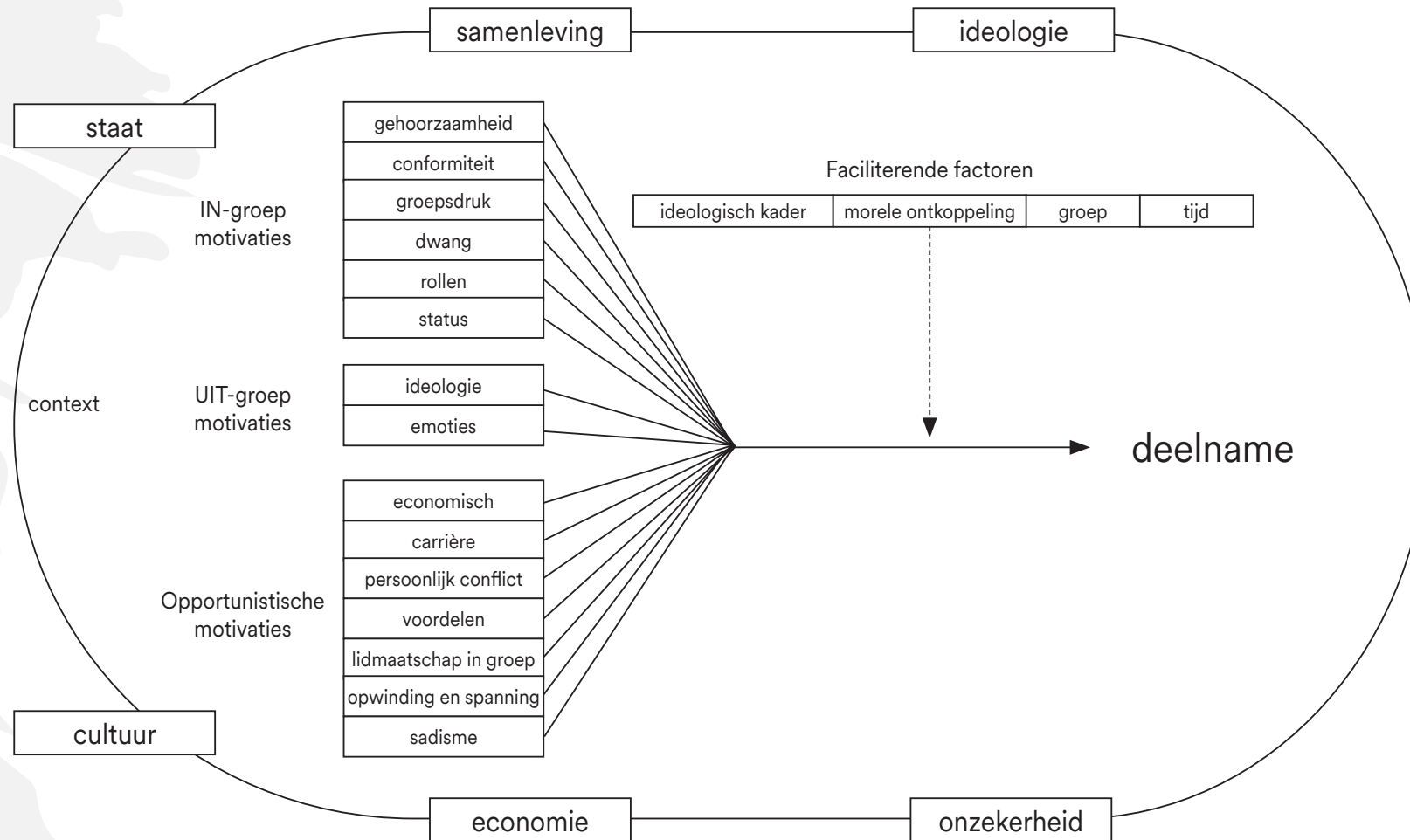

“Als we dus de complexiteit van het kwaad willen begrijpen, moeten we ons focussen op hoe alle (f)actoren van collectief geweld in wisselwerking komen met elkaar. Dan moeten we kijken welke landschapselementen er meespelen, hoe die impact hebben op een bepaald regime, bestaande uit bepaalde patronen of een bepaalde constellatie van relaties, en hoe daar tegelijk bepaalde gebeurtenissen van onderuit op kunnen inbeuken.”

“Geweld is iets wat ontstaat uit dat alles, uit dat geheel van patronen die beïnvloed worden door contexten en gebeurtenissen. Om nog eenmaal terug te keren naar het beeld van een rizoom: dat zich ontwikkelt onder de oppervlakte en groeit tot er uit het kluwen van wortels plots een tak doorschiet – een geweldsfenomeen.”

Complexiteit van het Kwaad

Macro: de architecten
Meso: de organisatoren
Micro: de moordenaars

De schematische voorstelling van
het 'complexiteit van het kwaad'-model van Timothy Williams (2021).

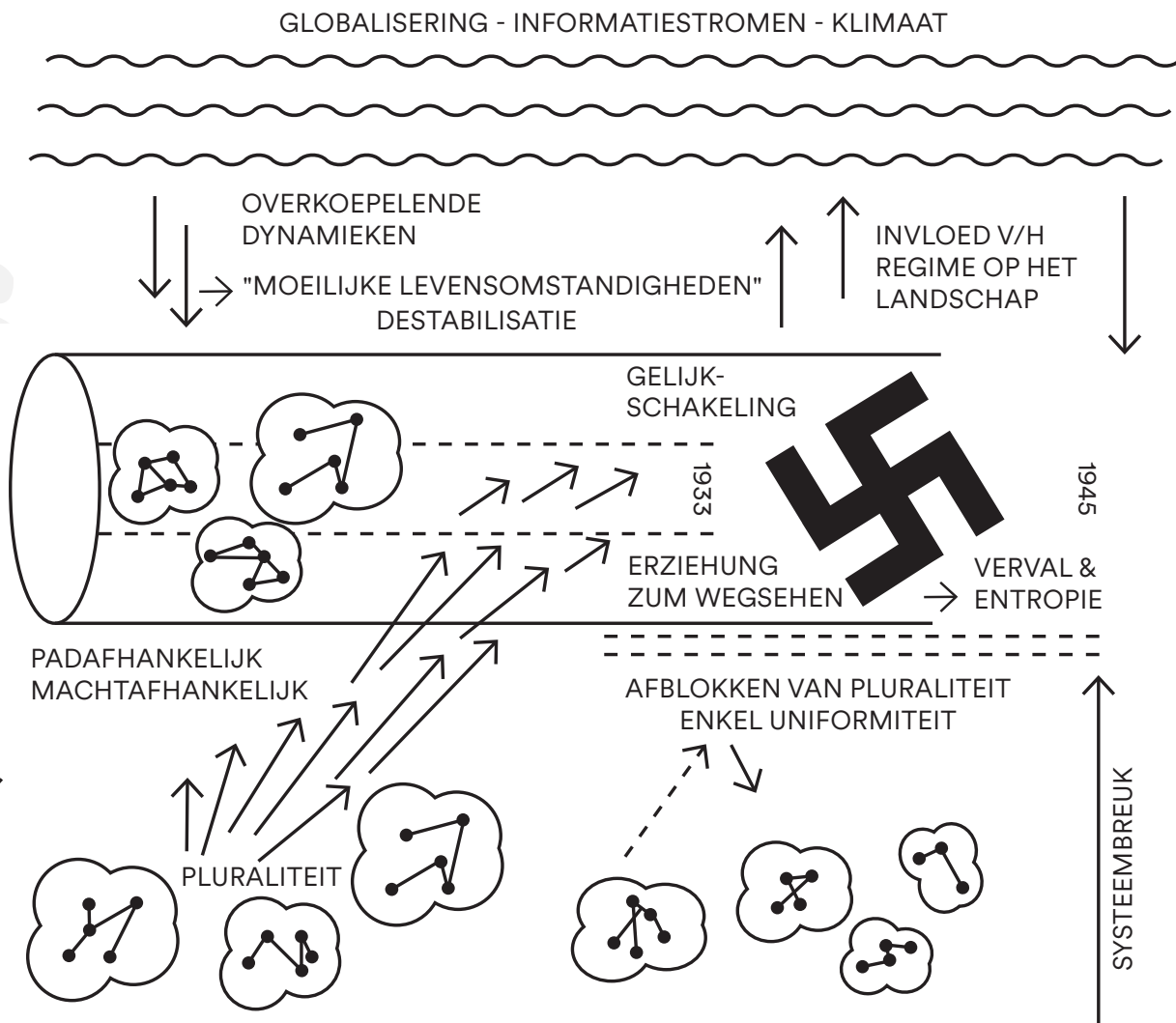
BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

FLUCTUATIE

STABILISATIE

VARIATIE

LANDSCHAP
(CONTEXT)

REGIME
(PATRONEN
VAN RELATIES)

NICHES
(GEBEURTENISSEN)

Landschap (context)

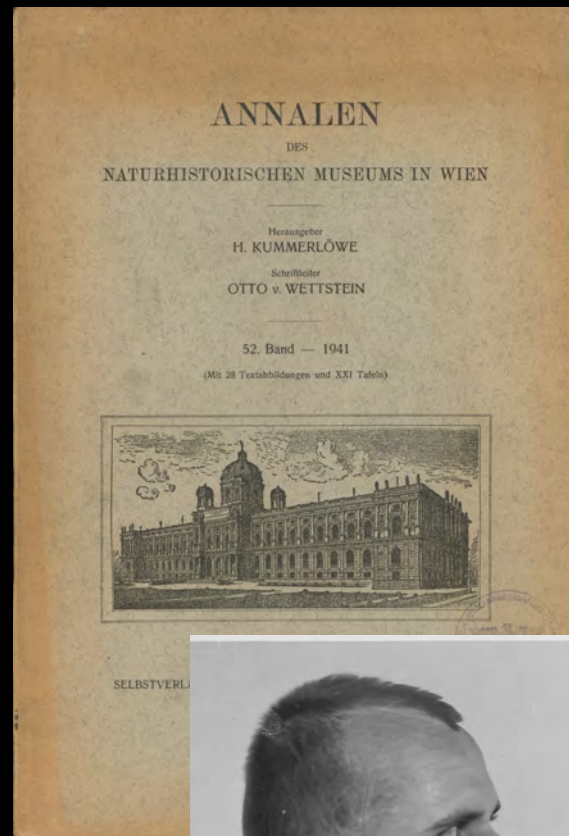
Regime (patronen)

Niches (gebeurtenissen)

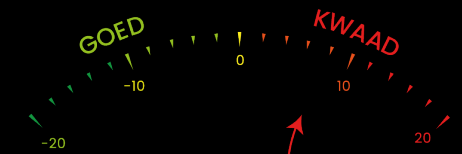
BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

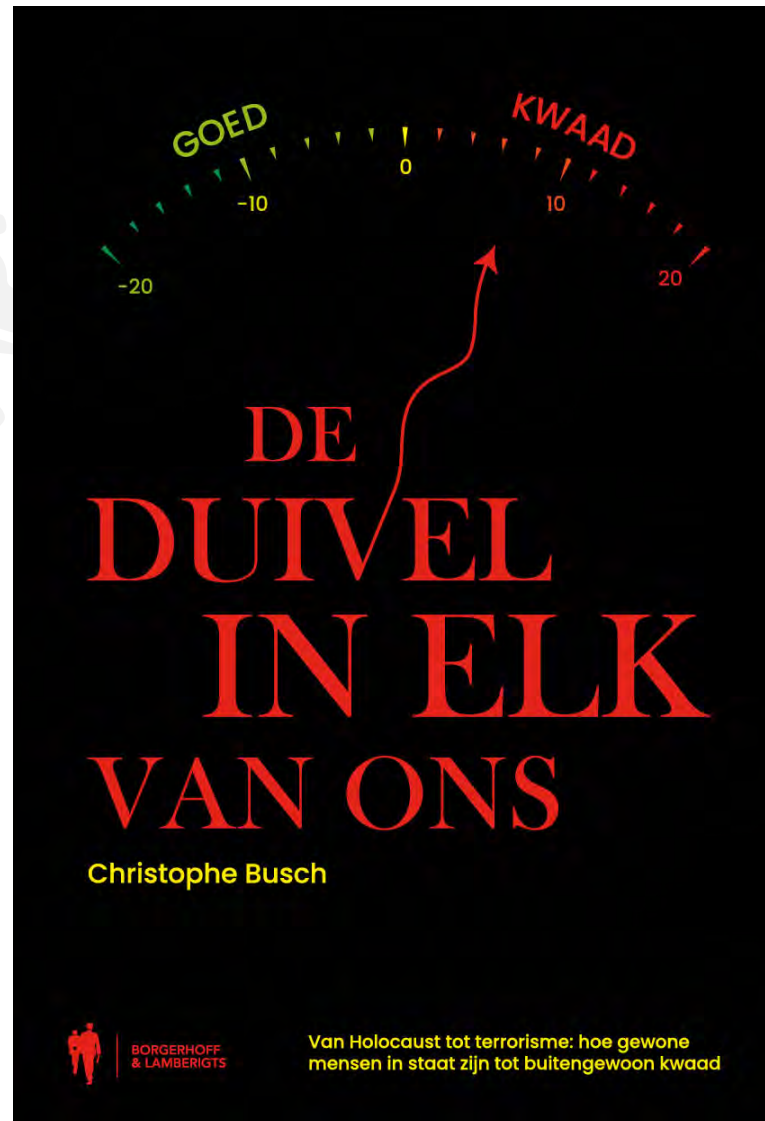

DE DUIVEL IN ELK VAN ONS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Van Holocaust tot terrorisme: hoe gewone
mensen in staat zijn tot buitengewoon kwaad